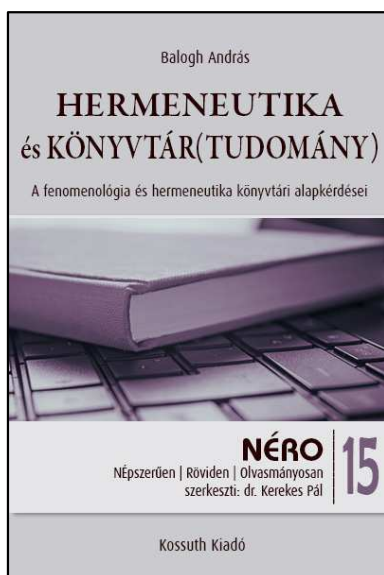

Hermeneutika és könyvtár(tudomány)

Balogh András
Hermeneutika és könyvtár(tudomány).
A fenomenológia és hermeneutika könyvtári alapkérdései
Budapest, Kossuth Kiadó, 2016.
(NÉRO [sorozat] 15.)
ISBN 9789630985246

A Kossuth Könyvkiadó 2014 tavaszán indította útjára NÉRO sorozatát. (A NÉRO mozaikszó rövidítés, feloldása: **N**épszerűen, **R**öviden, **O**lvasmányosan.) A vélhetően csak elektronikus változatban megjelenő sorozatot Kerekes Pál szerkeszti, s két év alatt jelentős mennyiségben jelentek meg a kötetek, hiszen Balogh András könyve immár a 15. a sorban.

Bár a sorozatban voltak ettől eltérő tematikájú opusok is (pl. meglepetésre, de nagyon helyesen Gyulai Pál 1887-es tanulmánya, a *Művészet és erkölcs*), mégis elmondható, hogy zömmel olyan kötetek jelentek meg a szériába, amelyek a könyv, könyvkiadás, az elektronikus könyv és persze a könyvtár kontextusában értelmeződnek. Ezért egy olyan kötet megjelenése, amelyik mindezen témák

egyik alapgondolatával, a könyvtár fogalmilag-filozófiaiilag is értelmezhető meghatározásával foglalkozik, azt hiszem abszolúte helyénvaló.

Balogh András illetően érdeklődése nem meglepő a hazai szakfolyóiratokat ismerők szemében, hiszen találkozhattak a szerző elméleti igényű és meglehetősen absztrakt könyvtártudományi dolgozataival. (A könyvnek a tanulmányhoz fűződő – az e-könyvben üresen maradt – jegyzete valószínűleg azt fedné fel, hogy a kiadvány pontosan milyen viszonyban van ezekkel a korábbi írásokkal.)

A szerző könyvéről azt mondja, hogy értelmezésében „a destrukció és a dekonstrukció fogalmának együttes, összevont használatával a könyvtárfogalom hermeneutikai és 'hermeneutikán túli', 'posztmodern' konstitúcióira” utal. Az alcím által ígért „két tézis” pedig a *Modern és posztmodern „könyvtár-filozófiák”* áttekintése és a *Könyvtár, információs fenomén, virtuális valóság* című rész. A gondolat kísérlet és interpretáció kiindulópontja pedig az, hogy a könyvtárak társadalmi–technológiai fejlődésének következtében megváltozott ontológiai státusáról, állapotáról, jelentéséről szóló diskurzusban véleményét formálja.

Való igaz, mondhatnánk, talán a könyvtár története során nem is történt még olyan méretű és lényegi változás a „fogalma” körül, mint éppen napjainkban. Hiszen a technikai és technológiai változások közt teljesen megújultak a feltételek. A számítógépes hálózat pusztán léte és digitalizálás lehetőségei átvárták szakmánk teljes paradigmarendszerét. Csak egy mozzanatot emelnék ki most: eddig a ténylegesen meglévő, példányokkal-gyűjteményekkel leírható, hosszú idő alatt összegyűjtött „kincs” valahol való elérhetősége és a hozzá közvetlenül kapott interpretáció és támogatás volt a lényeg, most mindez (elvileg) bárhol és bármikor elérhető, tetszőleges kontextusba helyezhető, a sok száz éves keretből kiemelhető, sallangmentesen információnak tekinthető.

A könyvtáraknak a számukra teljesen megváltozott világban új feltételek és kihívások közt kell megfelelniük a felhasználói elvárásoknak, s a hagyományos eszközrendszerrel még jó darabig együtt kell működtetni egy teljesen újjal, egy zömmel virtuálissal. Ez utóbbi arra is figyelmeztet, hogy a könyvtár éppen most „kettős identitással” bír, mivel egy konzervatív meghatározás ugyanúgy érvényes rá nézve, mint egy a fenti gondolatból következő, tökéletesen új interpretáció. Ezért aztán alapkérdés, hogy a hermeneutikai megközelítés e kettőt külön vizsgálja-e összefüggéseiben, vagy magát a jelenséget, az együttélést, a változást és következményeit ragadja-e meg inkább? Magam ezzel a várakozással vettem kezembe a könyvet.

Az első, amit rögtön megtapasztaltam, hogy nem a könyvtár és a könyvtár fogalmának átértékelődésére, a korszakváltásra stb. kíváncsi átlagos olvasónak íródott, sőt nem is könyvtárosoknak. Ezt azért lehet ilyen kategorikusan megállapítani, mert olyan extrémén tömény posztmodern, dekonstrukcionista, hermeneutikai és fenomenológiai nyelvezetet használ, aminek ismerete nélkül a dolgozat értelmezhetetlen. Természetesen ismert és bizonyos körökben el is fogadott, hogy a filozófiai gondolkodás egyes korszakai és irányzatai egy-egy sajátos nyelvet/nyelvhasználatot rendelnek a gondolatok mellé. Nem ritkán éppen ez adja a gondolkodás sajátosságát, vagy úgy is mondhatnánk: sokszor ez lép a gondolkodás sajátossága helyére. Balogh András könyvét olvasva óhatatlanul eszünkbe jut, hogy filozófusként, aki éppen könyvtárban dolgozik, nem pusztán a könyvtár vált-e alkalmas tereppé, vagy egyenesen ürüggyé számára ahhoz, hogy felvonultassa a maga eszköztárát, bemutassa az általa elsajátított terminológiát, számot adjon ez irányú vértettségéről. Mert például hiába tűnik érdekesnek egy tárgyalt gondolat, ha azt a nyelvezet, szakterminológia totalitása elzárja az olvasótól. Balogh ezt írja egy helyen: „A modern könyvtár a kultúrának a történeti teleológiát megalapozó meta-narratívák, nagy történeti elbeszélések eszközeként interpretált intézménye. A modern könyvtár tehát a történeti metanarratíva hierarchikus fogalmi (nyelvi) rendszerére épül. A nyomtatott könyv és a nyomtatott könyveket tartalmazó modern (köz)könyvtár maga (volt) a kinyilatkoztatott történeti totalitás szelleme, a szubjektum-

objektum totális egysége, az abszolút szellem öneszmélésének par excellence színhelye, színtere, a szubjektum „Odüsszeiájának” végállomása...” (Ez egy átlagosnak számító bekezdés és nem kivétel!) Ha türelmesen kihámozzuk, – az eredeti jelentéssel szólva – „dekonstruáljuk” a gondolatot, akkor az persze értelmes és a diskurzus szempontjából föltétlen felvethető. De miért kell ezt ehhez ilyen mértékben egy viszonylag ismeretlen és művien bonyolított fogalmi és nyelvi 'rendszer' rabjává tenni?

Az olvasónak az is problémát okoz, hogy a szerző sokszor nem a könyvtárról ír, illetve gyűjti össze a filozófiai interpretációkat vagy azok morzsáit, hanem inkább magáról a könyvről. A változások fényében ez az „objektum” is rengeteget változott, de más ütemben, mint az intézményi fogalom. Ráadásul az alapul vett gondolatok, citált szerzők igen jelentős része az említett *paradigmaváltásnak* még csak közelében sem lehetett (egyszerű kronológiai okokból), így arról semmi érvényeset nem is mondhattak. A de(kon)strukció posztmodern könyvtári aspektusai, interpretációi így valójában nem a mára, hanem a tegnapra vonatkoznak inkább. Ez megtehető lenne, lett volna a múltban szinte bármikor, de nem most, amikor mindez éppen alapjaiban rendül(t) meg és változik át. A szerző – a hálózaton amúgy fellelhető – „Könyvtár” című szép versében úgy fogalmaz, s éppen tárgyunkról, a könyvtárról (könyvről?), hogy „Múltam csarnokába bekerültél, ott ragyogsz egy polcon. Igaz, ezt csak én láthatom, csak az én titkom...” Sajnos így igaz, még akkor is, ha nyilván nem saját könyvére vonatkoznak az idézett szavak.

A mű maga, nyilvánvalóan sok értékes gondolatával és interpretációk sorának összegyűjtésével, elvégez egyfajta filozófiai értelmező munkát ezen a területen, de a speciális fogalmi apparátus előzetes ismeretét oly mértékben megköveteli, hogy akár még az a tény is rejtve maradhat az olvasónak, hogy valójában nem a jelen, s főleg nem a jövő könyvtáráról szól most ez a narratíva.

Kokas Károly

(főigazgató-helyettes
Szegedi Tudományegyetem
Klebsberg Könyvtár)